

Verkennd onderzoek Voorzieningenniveau en bevolkingsgroei in Rijswijk

Rekenkamer Rijswijk

12 november 2024

Inleiding

De bevolking van Rijswijk groeit. De verwachting is dat het aantal inwoners van Rijswijk de komende jaren verder zal toenemen van ongeveer 58.000 inwoners in 2023, naar ongeveer 65.000 inwoners in 2030 en zelfs naar 75.000 inwoners in 2040. Deze bevolkingsgroei brengt een flink aantal uitdagingen voor de gemeente met zich mee.

Na een rondgang onder de raadsfracties heeft de rekenkamer Rijswijk besloten onderzoek te doen naar voorzieningen in relatie tot bevolkingsgroei.

Het doel van dit verkennend onderzoek is om vast te stellen in hoeverre het voorzieningenbeleid aansluit op de bevolkingsontwikkeling van Rijswijk en daarbij risico's en kansen voor verbetering te identificeren.

Vraagstelling en verantwoording

De centrale onderzoeksvraag is:

“Hoe wordt in het beleid van de gemeente Rijswijk geanticipeerd op de groei van de bevolking en hoe zorgt de gemeente ervoor dat voorzieningen op een adequaat niveau blijven?”

Omdat dit onderzoek een verkennend onderzoek betreft, is ervoor gekozen om voorzieningen binnen vijf inhoudelijke thema's aan de hand van een viertal onderzoeksperspectieven in beeld te brengen.

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode april – augustus 2024. In april – mei zijn relevante documenten die vallen onder de vijf inhoudelijke thema's geanalyseerd. Vervolgens zijn in mei en juni verdiepende interviews gevoerd met betrokken bestuurlijk portefeuillehouders en ambtenaren. Naast de verdiepende interviews is ook een vijftal groepsgesprekken gevoerd voor dit onderzoek. Deze gesprekken zijn gevoerd met medewerkers die betrokken zijn bij de vijf inhoudelijke thema's. Gepoogd is om op die manier een dwarsdoorsnede van de ambtelijke organisatie bij het onderzoek te betrekken.

Conclusies

1. Er is beperkt tot geen integraal afwegingskader voor voorzieningen in relatie tot bevolkingsgroei.
2. De samenwerking tussen verschillende beleidsdomeinen op het gebied van voorzieningen behoeft meer aandacht.
3. Het ontbreekt voor de meeste typen voorzieningen aan concrete normen die inzicht geven of het aantal voorzieningen toereikend is.
4. Wegens gebrek aan een centraal afwegingskader focust de raad vooral op specifieke (typen) voorzieningen, waarbij de discussie tussen college en raad vaak gaat over de rol van de gemeente.
5. Maatschappelijke partners zijn duidelijk betrokken bij het gesprek over de voorzieningen die voor hen relevant zijn. Inwoners worden voornamelijk betrokken op projectniveau. Het is lastig om hen op meer overkoepelend niveau te betrekken bij de groei van de stad.
6. Met gebiedspaspoorten en ontwikkelkaders zijn instrumenten ontwikkeld om een bestuurlijke afweging over ruimtegebruik te maken. De keuze voor voorzieningen heeft hierin nog geen afgebakende plek.
7. Voor een aantal voorzieningen bestaat een financiële meerjarenstrategie. Doordat het LTIP nog niet is afgerond, reikt deze vaak niet verder dan deze collegeperiode.

*De volledige conclusies zijn terug te lezen in het onderzoeksrapport.

Aanbevelingen

1. Aanbeveling aan het college: expliciteer welk niveau van voorzieningen wenselijk is bij de groei van de stad. Leg dit voor aan de raad zodat deze dit kan gebruiken om gebiedsontwikkelingen te toetsen.
2. Aanbeveling aan het college: maak expliciet op welke wijze u de raad wilt betrekken bij het integraal sturen op het voorzieningenniveau
3. Aanbeveling aan het college: neem de aandachtspunten uit dit onderzoek expliciet mee in het vormgeven van de integrale sturing over het voorzieningenniveau
4. Aanbeveling aan het college: koppel de uitvoering van deze aanbevelingen aan de geplande acties naar aanleiding van het gemeentelijk onderzoek en rapporteer aan de raad binnen een jaar over de voortgang
5. Aanbeveling aan de raad: focus op de belangrijkste prioriteiten in een meerjarige aanpak.

*De volledige aanbevelingen zijn terug te lezen in het onderzoeksrapport.

Samenvatting nota van bevindingen

In het onderzoeksrapport zijn alle bevindingen met betrekking tot de vijf inhoudelijke thema's nader terug te lezen, evenals de volledige beantwoording van alle onderzoeksvragen.

In de volgende pagina's wordt langs de onderstaande vijf inhoudelijke thema's inzicht gegeven in het gemeentelijk voorzieningenbeleid. Per pagina wordt ingegaan op de kansen en risico's die voor de voorzieningen binnen dat thema zijn aan te wijzen.

1. Maatschappelijke voorzieningen: Dit betreft gemeentelijke voorzieningen op het gebied van welzijn, zorg en onderwijshuisvesting. Ook voorzieningen binnen het sociaal domein (Wmo en jeugdwet) vallen hieronder.

2. Vrijtijdsbesteding: Hier vallen voorzieningen onder op het gebied van sport en spelen, kunst, cultuur en recreatie.

3. Buitenruimte: Dit betreffen voorzieningen in de openbare ruimte van Rijswijk, denk aan het openbaar groen en voorzieningen op het gebied van mobiliteit, bereikbaarheid en klimaatadaptatie.

4. Economie: Denk hierbij aan bedrijvigheid, detailhandel, horeca en toerisme.

5. Gebiedsontwikkeling: Bij dit thema wordt ingegaan op de wijze waarop bij gebiedsontwikkelingen aandacht is voor publieke voorzieningen.

Maatschappelijke voorzieningen

Voor de eerstelijnszorg heeft de gemeente geen specifiek beleid opgesteld, omdat dit niet onder haar verantwoordelijkheid valt. Een duidelijke doelstelling hoeveel eerstelijnszorg wenselijk is en wat de gemeente *binnen haar mogelijkheden* doet om hierop in te zetten kan het gesprek tussen raad en college hierover faciliteren.

Een risico is dat de doelen onder de uitvoeringsagenda welzijn vrij concreet zijn, maar dat de acties niet concreet zijn geformuleerd. Het risico hiervan is dat er minder goed kan worden gemonitord hoe ver de gemeente op streek is met het behalen van doelen, maar ook dat bij het niet behalen van doelen niet duidelijk is welke impact de gemeentelijke activiteiten hebben gehad.

Een ander risico is dat het team sociaal domein niet in alle gevallen tijdig of volledig is aangehaakt bij nieuwe (project-)ontwikkelingen. Hoewel de organisatie van de gemeente Rijswijk integraal werken als uitgangspunt heeft, wordt de verbinding tussen de diverse domeinen volgens gesprekspartners niet altijd actief gelegd.

Voor het thema Welzijn geldt in brede zin dat een groter aantal inwoners moet worden bediend met middelen die gelijk blijven of afnemen. Dat geldt voor activiteiten die gefinancierd worden uit de Brede Welzijnsnota en voor activiteiten die worden gefinancierd via subsidies aan welzijnsorganisaties, dit onder andere doordat het uitgangspunt is dat subsidies niet worden geïndexeerd. Hierdoor bestaat een risico op verschraling van het aanbod.

Vrijetijdsbesteding

Voor het thema sport mist een centraal beleidskader. Hierdoor wordt nu vooral gevaren op de behoeften van verenigingen en normen die blijken uit verschillende onderzoeken. De kaderstellende rol van de raad kan versterkt worden door haar in de gelegenheid te stellen om de gewenste normen te laten vaststellen.

Het wederzijds betrekken van ruimtelijke ontwikkelingen in het maatschappelijk domein, zoals sporthallen, en de gebiedsontwikkelingen in het ruimtelijk domein kan ertoe leiden dat projectmatig werken integraler en meer gestructureerd wordt toegepast en uitvoeringsproblemen in het maatschappelijk domein worden voorkomen.

De gemeente huisvest zelf een bibliotheek. Dit biedt kansen inzake de huisvesting van voorzieningen die de gemeente wil ondersteunen. Tevens komt er waarschijnlijk een financiële voorziening op basis waarvan de gemeente een uitkering van het Rijk krijgt per inwoner. Dit zorgt voor stijgende inkomsten.

Bij veel fysieke gemeentelijke voorzieningen is er geen systematiek waardoor na afschrijving automatisch de benodigde kapitaallasten zijn gereserveerd voor de vervangingsinvestering. Dit geldt ook voor sport en cultuur. Het verbeteren hiervan kan worden gekoppeld aan het opstellen van een LTIP dan wel het opstellen van investeringsprognoses voor een langere looptijd dan vier jaar.

Voor het thema cultuur is er sprake van gelijkblijvende inkomsten en stijgende kosten. Tevens wordt geen rekening gehouden met de groei van de stad. Hierdoor kan het cultuuraanbod in Rijswijk mogelijk verschrallen.

Buitenruimte

Een belangrijke kans wat betreft voorzieningen in de buitenruimte is dat deze kunnen bijdragen aan maatschappelijke doelen. In de visie op de inrichting van de openbare ruimte, openbaar groen, mobiliteit en klimaatadaptatie wordt deze koppeling al gemaakt. Hiermee ligt er een kans om de voorzieningen in de buitenruimte nog beter de inwoners van Rijswijk te laten dienen, door bij te dragen aan veiligheid, gezondheid en beleving.

Een andere kans wordt geboden door de grote ruimtelijke ontwikkelingen die in Rijswijk worden voorzien of al worden gerealiseerd. Bij deze ruimtelijke ontwikkelingen zijn ingrepen in de openbare ruimte onvermijdelijk. Dat biedt de kans om de meest actuele visies en uitgangspunten wat betreft voorzieningen in de buitenruimte te realiseren.

Een risico wat betreft voorzieningen in de buitenruimte is dat het streven om hier een integrale afweging in te maken nog beperkt functioneert in de praktijk. Het risico is dat hierdoor suboptimale compromissen worden gesloten en dat kansen om ambities voor voorzieningen in de buitenruimte in samenhang te realiseren mogelijk niet worden benut.

Een ander risico is dat de horizon waarmee naar voorzieningen in de buitenruimte wordt gekeken erg verschilt. Het realiseren van parkeerplekken bij een ruimtelijke ontwikkeling is bijvoorbeeld een eenmalige exercitie, terwijl bijvoorbeeld het verbeteren van de biodiversiteit een langere termijn kent. Dit maakt het in samenhang afwegen van voorzieningen in de buitenruimte des te ingewikkelder.

Economie

De gemeente kan proberen om meer inzicht te krijgen in het type opleidingsniveau in relatie tot werkgelegenheid en de mate waarin het aanbod van werk aansluit bij de vraag. Dit sluit aan bij het amendement waarin de raad heeft besloten dat er aandacht moet zijn voor voldoende werkgelegenheid voor praktisch geschoolden in Rijswijk en de doelstelling om juist in het Kesslerpark kennisintensieve banen te creëren.

De strategie toekomstbestendige werklocaties is een poging van de gemeente om meer grip te krijgen op voldoende werklocaties in de komende jaren. Een aandachtspunt hierbij is dat het team economische zaken nog beter kan worden betrokken bij (nieuwe) gebiedsontwikkelingen. Dit kan leiden tot een betere aansluiting van de gerealiseerde bedrijfsruimten bij de wensen van ondernemers die zich daar willen vestigen. Daarvoor is het wel van belang dat de gemeente goed contact houdt met ondernemers en bedrijven. De mogelijkheden om ruimte te reserveren voor ondernemers kunnen beter worden benut wanneer het team economische zaken in een vroeger stadium - en meer structureel – aangesloten is bij de realisatie van gebiedsontwikkelingen. Zo wordt geborgd dat het gerealiseerde programma aansluit bij ondernemers die zich mogelijk willen vestigen.

Uit de gesprekken is naar voren gekomen dat de ambtelijke capaciteit binnen dit thema onder druk staat. Dit blijkt ook uit de voorgestelde bezuiniging op dit team in de Kadernota 2025. Te weinig ambtelijke capaciteit voor uitvoering kan ertoe leiden dat beleidsdoelstellingen niet nagestreefd kunnen worden.

De sterke nadruk op woningbouw kan ertoe leiden dat wordt gekozen voor het reserveren van te weinig ruimte voor werkbestemmingen. Het opstellen van een referentienorm kan hierbij mogelijk soelaas bieden.

Gebiedsontwikkeling

Gebiedsontwikkelingen kunnen ingrijpend zijn. Dit is een kans wat betreft voorzieningen. Eerder is al toegelicht dat gebiedsontwikkelingen een kans bieden voor het realiseren van ambities op het gebied van voorzieningen in de buitenruimte. In aanvulling daarop bieden gebiedsontwikkeling de kans om te werken aan het voorzieningenniveau in bredere zin en ook voor omliggende straten of buurten. Een voorziening heeft immers een bepaald verzorgingsgebied. Het realiseren van voorzieningen bij een gebiedsontwikkeling kan daardoor ook bijdragen aan het voorzieningenniveau van het omliggende gebied. Dit is een element wat in gebiedspaspoorten en ontwikkelkaders mogelijk explicieter terug kan komen.

Een risico is dat bij gebiedsontwikkelingen niet alle voorzieningen gekwantificeerd worden. Ook worden niet alle benodigde voorzieningen meegenomen in de financiering. Dit is met name een risico voor maatschappelijke voorzieningen en voorzieningen op het gebied van vrijetijdsbesteding en economie. Dit hangt samen met het risico dat er bij gebiedsontwikkelingen met name aandacht is voor woningbouw, groen en mobiliteit en minder voor andere typen voorzieningen.

Een ander risico is dat de koppeling tussen een gebiedsontwikkeling en het toekomstige beheer niet altijd gemaakt wordt, zo blijkt uit gesprekken. Het risico bestaat daardoor dat de nieuw gerealiseerde voorzieningen op de lange termijn niet op hetzelfde kwaliteitsniveau beheerd kunnen worden.

Vragen?

